

עובר רק משום 'האש על המזבח תוקד בו לא תכבה', ואפילו אם כיבה רק גחלת אחת, אבל הפסוק 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה' הוא אזהרה לכהנים שיערכו אש ועצים הרבה, כדי שתוקד האש תמיד כל היום וכל הלילה ולא תכבה לעולם, ואם נתעצלו הכהנים וכבתה האש, עברו בלאו (רמב"ן שם, ב. וראה ביאורנו להלן ד"ה המוריד), והיינו באופן שכבתה כל האש שעל גבי המזבח (קובץ שיעורים פסחים אות קיז, ראה מנחת אברהם). ואף לדעה זו, כהן המכבה בידים את כל האש שעל גבי המזבח, אינו עובר בלאו אחד, כיון שיסוד אחד הוא לשני האיסורים, שלא לבטל את קיום אש המזבח [אלא שהכהנים הוזהרו לקיים את האש בקום ועשה על ידי נתינת עצים, וכל ישראל הוזהרו שלא לבטל את קיומה על ידי כיבוי], ולפיכך אף כהן שכיבה את כל הגחלים שעל גבי המזבח, אינו עובר בלאו אחד (מנחת אברהם, בביאור דברי הרמב"ן, אולם ראה שם בתחילת דבריו שצידד שאין זו כוונת הרמב"ן).

וגם אביי מודה לסברת רבא ש'כיון דנתקה נתקה', אלא שסובר שאף שניתקה מתורת אש ועומדת לצורך שריפת הקרבנות ועומדת בתורת אש להקטרת הקטורת, חייבים על כיבויה, משום שגם אש שלצורך הקטורת נחשבת 'אש המזבח' שחייבים על כיבויה (חזו"א זבחים ט, יב).

המוריד גחלת מעל גבי המזבח וְכִיבָהּ חֵיב, ואף ששינוי [במסכת זבחים (פ, א)] גחלת שפקעה מעל המזבח לא יחזירנה למזבח, ומבואר שכיון שירדה מעל המזבח נשלמה מצותה ופקעה קדושתה, זהו דוקא כשפקעה מאליה, אבל כשהורידה בידים מעל המזבח, לא נשלמה מצותה, ולכן חייב על כיבויה (תוס' ישנים; תוס' רא"ש; תוס' זבחים שם ד"ה וכולן).

ודוקא כשכיבה את הגחלת חייב, אבל אם לא כיבה אינו חייב על הורדתה, ואף לסוברים שהכהנים הוזהרו על קיום האש במזבח [ראה ביאורנו לעיל ד"ה אביי], משום שמדובר שהוריד רק גחלת אחת, ונשארו על גבי המזבח גחלים נוספים שבהן מתקיימת האש (מנחת אברהם. וראה ח' הגרי"ז זבחים צא, ב).

כְּמֵאן כְּאֵבִי, והרי בכל מקום שנחלקו אביי ורבא, הלכה כרבא, ומאידך, הלכה כרב נחמן, ונמצא שיש כאן סתירה בין ההלכות (רבנו חננאל).

הָתָם לֹא אֵינְתִיק לְמִצְוֹתָהּ, שהרי עומדת להחזירה למזבח (ע"פ תוס' ד"ה כז). והטעם שצריך להחזירה הוא, משום שכבר נעשתה 'לחמו של מזבח', או משום שכבר זכו עצים אלו במצותן ואין כבוד הקדשים לפזרם לאיבוד, או משום הפסד קדשים (חזו"א זבחים ט, יא. וראה שם עוד בזה).

שֶׁבֶת דְּהוּתְרָהּ הִיא בְּצִיבּוּר סוּפוּ נְמִי דְחִי, טוּמְאָה דְדְּחוּיָהּ הִיא בְּצִיבּוּר וְכוּ' - שבקושי הותרה, והיתרה אינו היתר גמור (רש"י כאן, ולעיל ו, ב). וטעם החילוק בין שבת לטומאה, משום שבמצוה שציוויה סותר בהכרח לאיסור אחר, או אומרים שהאיסור הותר במקום המצוה, וכיון שהציווי של הקרבת התמיד סותר בהכרח לאיסור שבת, או אומרים ששבת 'הותרה' במקום הקרבת הקרבן, אבל במצוה שציוויה אינו בהכרח סותר לאיסור אחר, ואפשר לקיימה גם מבלי לעבור על האיסור, או אומרים שהאיסור נדחה, ולא הותר לגמרי, וכיון שמצד מצות הקרבן אפשר להקריבו על ידי טהורים, מבלי לעבור על איסור טומאה, או אומרים שטומאה בהקרבת הקרבן היא רק דחוייה, ולא הותרה לגמרי. ומטעם זה נקטה הגמ' לשון דחיה גם לגבי שבת ואמרה 'סופו נמי דחי', כי אף ששבת 'הותרה' לגבי שחיטת התמיד, מכל מקום לגבי הקטרת אימוריו אינה אלא דחוייה, שהרי אפשר להקטירם במוצאי שבת בלא איסור שבת (בית הלוי א, לח, ה).

הַמְכַכָּה אֶשׁ מִחֶתֶה וּמְנוּרָה וְכוּ' - שלאחר שחתה גחלים מעל גבי המזבח לצורך המחיתה או לצורך המנורה, כיבה אותן (רש"י). ולסוברים שלא היה נוטל גחלים מהמזבח לצורך המנורה, אלא היה מבעיר קיסם מאש המזבח ומדליק בו את המנורה (ראה תוס' לעיל מה, ב ד"ה תמיד, וביאורנו שם ד"ה אש), כוונת הגמ' שלאחר שהכין את הגחלים כדי להדליק מהם את הקיסם, כיבה אותן (מנחת אברהם, ע"פ הרמב"ם תמידין ומוספין ב, ו).

רְבָא אָמַר פְּטוּר פִּינְיָן דְּנִתְקָה נִתְקָה - והיינו כשנטל גחלים לצורך הקטורת שלפני ולפנים ביום הכיפורים, ולצורך הדלקת המנורה שבכל יום (ריטב"א), אבל אם נטל גחלים לצורך הקטורת שבכל יום, מודה רבא שחייב על כיבויו, משום שאף שניתקן מהמזבח החיצון, הרי עומד להניחן על המזבח הפנימי, ואם כן עדיין נחשבות 'אש המזבח' [ולפי זה, גם המכבה את אש הקטורת שעל המזבח הפנימי עובר, משום שנחשבת 'אש המזבח'] (הערוך הגר"ש אלישיב).

ומה שאמר רבא 'פטור', היינו פטור לגמרי (ראה תוס' ד"ה כי, תוס' ישנים לעיל מה, א, ריטב"א כאן). ויש שסובר, שפטור ממלקות, אבל מכל מקום יש איסור בכיבויה הגחלים (מנחת חינוך מצוה קלג אות ג, והניח בצ"ע).

אֲבִי אָמַר חֵיב אֶשׁ הַמְזֻבָּה הוּא, וחייב משום 'לא תכבה' (רש"י), ועובר משום שני לאוין, שנאמר (ויקרא ו, ה) 'והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה', ונאמר (שם, ו) 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה' (רש"י שם). ויש שסובר, שהמכבה אש שעל המזבח